

Katsauksia – Översikter

Paperittomien maahanmuuttajien muuttoliike Suomeen, Suomessa ja Suomesta

JUSSI S. JAUHIAINEN^{1,2} & MIRIAM TEDESCHI¹

Turun yliopisto¹ & Tarton yliopisto²

Jauhainen, Jussi S. & Tedeschi, Miriam (2021) Paperittomien maahanmuuttajien muuttoliike Suomeen, Suomessa ja Suomesta (Migration of undocumented migrants to, in and from Finland). *Terra* 133: 4, 203–216. <https://doi.org/10.30677/terra.102738>

Irregular migration to, in and from Finland is the focus of this study. The empirical material consists of a survey among undocumented migrants (n=100) in Finland in 2019 and earlier surveys among all Finnish municipalities about undocumented migrants. In 2019, about 4,000–5,000 undocumented migrants were in Finland. Most current undocumented migrants came to Finland in 2015 legally as asylum seekers (who later failed to obtain asylum or other residence permit), fewer entered Finland without legal right to do so and some remained in Finland after their resident permit on other than asylum seeking grounds expired. War, insecurity, and economic challenges in the country of origin influenced people's decision to leave. Perceived safety and economic opportunities in Finland influenced their choice of it as the destination country. For some, Finland was rather a choice influenced by rumours and misinformation, also in the social media. Many undocumented migrants live in Helsinki and the capital region. This area attracts undocumented migrants from other parts of Finland due to better everyday opportunities. Very few if any live in rural areas and small towns. Of responded undocumented migrants, 2–11 percent considered outmigration from Finland and 22 percent could perhaps return to their country of origin. Many will remain in Finland for years if not permanently despite legal, economic and social hardships.

Key words: undocumented migrants, irregular migration, migration journeys, Finland, Helsinki

Jussi S. Jauhainen, Maantieteen osasto, Turun yliopisto, Vesilinnantie 5, FI-20014 Turku, Finland. Ekologian ja maantieteiden instituutti, Tarton yliopisto, Vanemuise 46, EE-51003 Tartto, Estonia. E-mail: <jusaja@utu.fi>

Miriam Tedeschi, Maantieteen osasto, Turun yliopisto, Vesilinnantie 5, FI-20014 Turku, Finland. E-mail: <miriam.tedeschi@utu.fi>

Tutkimme epävirallista muuttoliikettä (*irregular migration*) Suomeen, Suomessa ja Suomesta. Tutkimuskohteena ovat paperittomat maahanmuuttajat (*undocumented migrant, paperless immigrant*). He oleskelevat maassa ilman laillista oikeutta ja kattavaa vakuutusturvaa (Paperittomien terveydenhuolto 2020). Viranomaiset käyttävät heistä nimitystä laitton maahanmuuttaja tai ilman oleskeluoikeutta maassa viipynyt henkilö (Toimenpidesuunnitelma... 2016; Kesti ym. 2017; Kenet voidaan... 2021).

Termi ”paperiton” ei aina sovellu tosiasiallisten tilanteiden kuvaamiseen, sillä useimmilla paperittomilla on henkilöllisyyden todistavia asiakirjoja, ja viranomaisilla on monenlaisia heitä koskevia-

dokumentteja (Crawley & Skleparis 2018). Termin käyttö on peräisin vuosikymmenten takaa eteläisestä Euroopasta. Tuolloin esimerkiksi Ranskassa havahduttiin siihen, että siellä asui paljon lapsia, joiden vanhemmilla ei ollut maassa oleskeluun oikeuttavia asiakirjoja (*sans-papiers*). Paperittomat tietävät harvoin kaikista oikeuksistaan, velvollisuuksistaan ja mahdollisuuksistaan, jotka vaihtelevat maahanmuuttoprosessin aikana. Heidän tulkintansa omasta asemastaan voi olla erilainen kuin viranomaisten. Mediassa paperiton rinnastetaan usein virheellisesti turvapaikanhakijaan (joka on saanut kielteisen mutta ei vielä lainvoimaista turvapaikkapäätöstä), tai paperittomiksi luullaan

vain entisiä turvapaikanhakijoita (Könönen 2018, 2020). Aiemmin käytössä olleet termit eivät sovellu kaikkien nykyisten muuttoliikkeen ilmenemismuotojen käsittelyyn (Paul & Yeoh 2020).

Paperittomuutta on esiintynyt kauan eri maissa (Triandafyllidou 2016; Ambrosini 2017), myös Suomessa. Keskeisiä paperittomuuden määrittymisessä ovat valtioiden lait, viranomaiset ja konkreettinen alue, jolla paperittomat ovat (Düvell 2011). Valtio tekee ihmisestä paperittoman päättämällä siitä, onko synnyinmaansa ulkopuolelle muuttaneella henkilöllä oikeutta asua ja oleskella sen alueella. Paperittomalla voi olla oikeus oleskella jossakin valtiossa, tavallisesti ainakin siinä maassa, jonka kansalainen hän on. Yleensä paperittomilla on jonkin maan kansalaisuus. Paperittomuus näyttäytyy eri tavoin ylhäältä alaspäin valtioperspektiivistä, jossa jokaisen tulee kuulua vain yhteen valtioon. Alhaalta ylöspäin paperittomuus rakentuu käytännöistä, joiden avulla paperittomat pyrkivät elämään mielekästä arkipäiväistä elämää ja rakentamaan paikkaan kuulumista huolimatta valtioiden tuomista esteistä ja rajoituksista (Jauhiainen & Tedeschi 2021a). Muuttuvat käytännöt, politiikat ja lainsäädäntö hämärtävät aiemmin selkeäksi miellettyjä eroja poliittisesti hyväksytyyn viralliseen muuttoliikkeen ja vähemmän hyväksytyyn epäviralliseen muuttoliikkeen välillä (van Houtum ym. 2021).

Muuttoliikkeen ajurit sekä muuttajien toiveet, keinot ja kyvyt sekoittuvat toisiinsa epävirallisessa muuttoliikkeessä (Carling & Collins 2018; de Haas 2021). Muutosta haaveileva pyrkii tavallisesti parempaan elämään. Toiveeseen vaikuttavat lähtö- ja tuloalueiden tarjoamat mahdollisuudet sekä yksilöiden tarve toteuttaa itseään mielekkäällä tavalla. Muuttajalla pitää olla kykyä myönteisiin mielekäsiin valintoihin elämässään sekä taitoa välttää tätä hankaloittavia rajoituksia ja esteitä (Carling & Schewel 2018; de Haas 2021). Empiiriset tutkimukset osoittavat, että rakenteet vaikuttavat muuttoliikkeeseen, mutta muuttajilla on myös toimijuutta ja kykyä haastaa rakenteita. Toimijuus ei ole vain lähtemisen tai jäämisen valinnanmahdollisuutta, vaan kykyä hahmottaa ja vaikuttaa rakenteisiin ja sosiaalisiin verkostoihin, joilla on merkitystä muuton toteutumiseen (van Hear ym. 2018). Konkreettiset työntävät ja vetävät tekijät vaikuttavat muuttopäätöksiin, mutta epävirallinen muuttoliike ei ole näiden nollasummapieliä.

Epäviralliseen muuttoliikkeeseen liittyy katkoksia, pysähdyksiä, tavoitteiden vaihtumista ja paikkojen välistä muuttoa (Collyer 2010; Constant 2020). Se alkaa matkan toiveesta tai kuvittelusta ennen konkreettisen matkan alkua. Katkonainen matka alkuperäisestä maasta jatkuu yleensä monien maiden kautta (tilapäiseen) kohdemaahan ja kenties

sieltä edelleen muuhun maahan tai takaisin alkuperäiseen kotimaahan (Mainwaring & Brigde 2016: 244). Tilanteet ja kontekstit vaihtuvat ja vaikuttavat muuttomatkan toteuttamiseen. Kohdemaata voi vaihtua matkan aikana, jolloin matkan alku ja loppu hämärtyvät (Paul & Yeoh 2020; Snel ym. 2021). Viime aikoina tutkimuksissa on käsitelty myös liikumattomuutta osana muuttoliikettä. Monenlaiset im/mobiliteetit ovat muuttajan arkea alkuperäisessä kotimaassa, matkalla ja (väliaikaisessa) määränpäässä (Schapendonk ym. 2021).

Paperittomuus kytkeytyy epäviralliseen muuttoliikkeeseen. Suomessa paperittomien määrä alkoi kasvaa voimakkaasti 2010-luvun loppupuolella turvapaikanhakuun liittyvän muuttoliikkeen myötä (ks. seuraava luku). Tämän paperittomien näkyväksi tuleminen myötä heistä on alettu kirjoittaa säännöllisesti mediassa. He ovat esillä fiktiivisissä ja dokumentaarisisissa elokuvissa sekä taiteellisissa teoksissa. Viime aikoina on julkaistu myös paperittomia käsitteleviä tutkimuksia (Keskimäki ym. 2014; Leinonen & Toivanen 2014; Juntunen 2016; Gadd 2017; Gadd ym. 2017; Kynsilehto & Puumala 2017; Jauhiainen ym. 2018; Könönen 2018a, 2018b; Ahonen & Kallius 2019; Jauhiainen & Gadd 2019; Könönen 2020; Gadd 2021; Jauhiainen & Tedeschi 2021a, 2021b, 2021c; Tedeschi 2021; Tedeschi & Gadd 2021). Yleisesti tiedetään, että Suomessa on paperittomia, mutta hyvin vähän tiedetään siitä, miten he tulivat, missä he ovat ja lähtevätkö he Suomesta pois.

Tässä artikkelissa tarkastelemme Suomessa oleskelevia paperittomia. Tuemme tällä käytännön tiedonintressiä osoittamalla, keitä paperittomat ovat, miten paperittomaksi päätyneet muuttivat Suomeen, missä he ovat Suomessa ja haluavatko he muuttaa pois Suomesta. Tulkitsemme näitä empiiriseen tutkimukseen perustuvia tuloksia osana edellä mainittua uudempaa käsitteellistä keskustelua epävirallisesta muuttoliikkeestä.

Tutkimusaineisto ja menetelmät

Tutkimuskysymyksiin vastaamiseksi keräsimme kyselyaineiston, hyödynsimme aiempien tutkimustemme materiaaleja (Jauhiainen ym. 2018; Jauhiainen & Gadd 2018) sekä analysoimme viranomaisten tietokantoja. Tausta-aineistona käytettiin esimerkiksi maahanmuuttovirasto Migrin tietokantoja turvapaikanhakijoista sekä hallintopäätöksistä koskien turvapaikkoja, oleskelulupia, käännytystä ja karkotusta.

Kysely kohdistettiin paperittomille, jotka vastasivat kyselylomakkeeseen anonyymisti joko paperilomakkeella tai Webropolilla internetin kautta

(Jauhiainen & Tedeschi 2021a: 38–49). Kysely oli avoimena loppuvuodesta 2018 alkuvuoteen 2019. Tutkimillamme henkilöillä ei ollut tutkimuksen teon aikana oikeutta oleskella Suomessa. Paperittomien yleisimmillä kielillä laaditussa puolistrukturoidussa lomakkeessa oli 92 kysymystä, joista 55 oli monivalintoja. Aiheet käsittelivät vastaajien taustatietoja, matkaa Suomeen, asumista ja työntekoa Suomessa, terveydenhuoltoa, internetin ja sosiaalisen median käyttöä ja halukkuutta muuttaa pois Suomesta. Kyselyyn vastattiin kotona, väliaikaisessa yöpymispai- kassa tai jossakin muussa sopivassa paikassa julkis- sessa tai yksityisessä tilassa joko paperilomakkeella tai siihen vastattiin matkapuhelimella.

Aineistoon otettiin mukaan 100 paperittoman vastaukset (45 paperilla, 55 internetin kautta). Vastaa- jia oli enemmän, mutta vastauslomakkeita tarkistettaessa kävi ilmi, että osa oli jättänyt vastaamatta osaan kysymyksistä, osa vastaajista oli tulkittavissa turvapaikanhakijoiksi (esimerkiksi heillä oli turvapaikkahakua koskeva oikeusprosessi kesken) ja osan oleskeluoikeuden puuttumisesta ei voitu olla varmoja (vaikka he itse määrittelivät itsensä paperittomiksi). Enemmistö vastanneista oli entisiä turvapaikanhakijoita. Vastaa- jien joukossa oli myös henkilöitä, jotka olivat tulleet Suomeen ilman laillista oikeutta tai jääneet Suomeen oleskeluluvan päätyttyä.

Vastaukset analysoitiin suorilla jakaumilla ja ristiintaulukoinnilla. Tutkimusetiikka ja tiedonhal- linta huomioitiin kysymysten laatimisesta lomak- keiden toimittamiseen, vastausten analysointiin ja aineiston säilyttämiseen. Lomakkeessa esitettiin vastaajan oikeudet sekä mahdollisuus jättää vasta- matta osaan kysymyksistä tai jättää lomake palaut- tamatta. Vastaa- jien anonymiteetti luvattiin turvata aineiston keruussa, käsittelyssä ja tulosten julkaise- misessa. Erityistä huomiota kiinnitettiin siihen, että tutkimusprosessin aikana ja sen jälkeen paperitto- mille ei aiheudu haittaa tutkimukseen osallistumi- sesta tai osallistumattomuudesta. Monia sensitiivi- siä asioita ei lomakkeessa voitu kysyä, eikä saatuja sensitiivisiä tietoja voitu esittää.

Paperittomat Suomessa

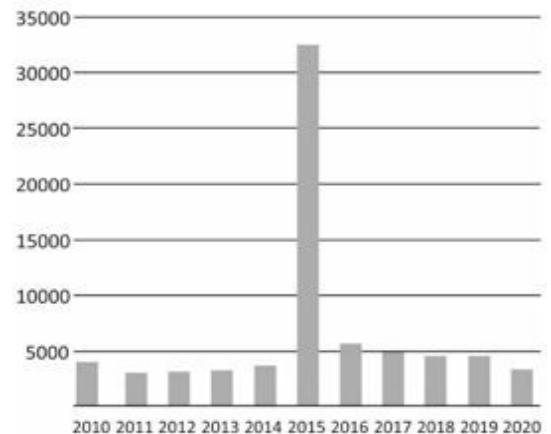
Suomessa paperiton on henkilö, joka ei ole Suo- men kansalainen ja jolla ei ole voimassa olevaa oleskelulupaa tai rekisteröityä oleskeluoikeutta Suomeen. Suomessa asui 2010-luvun lopussa eri tavoin määriteltynä arviolta 4 000–5 000 paperi- tonta. Monet heistä asuivat Helsingissä ja pääkau- punkiseudulla sekä muissa suurissa kaupungeissa. Maaseudulla ja pikkupaikkakunnilla heitä oli vä- hän (Jauhiainen & Tedeschi 2021a). Kuvaamme

tässä luvussa, keitä paperittomat ovat ja miten pa- perittomaksi päädytään.

Entiset turvapaikanhakijat

Merkittävä osa paperittomista on entisiä turvapai- kanhakijoita. Heitä on tullut Suomeen viime vuosi- na yli sadasta valtiosta (Turvapaikkahakemukset 2021). Heidän saapumisensa on ollut laillista, sillä he ovat hakeneet turvapaikkaa ja saaneet oikeuden oleskella Suomessa turvapaikkahakemuksen kä- sittelyn ajan. Oikeus koskee myös sitä aikaa, joka kuluu mahdollisiin valituksiin ja uuden turvapai- kahakemuksen käsittelyyn.

Suomessa esitettiin 2010-luvulla vain muutamia tuhansia turvapaikkahakemuksia vuosittain. Poik- keuksellisesti vuonna 2015 niitä jätettiin yli 32 000 eli kahdeksankertainen määrä edelliseen vuoteen verrattuna (kuva 1). Tämä oli suhteellisesti suurin nousu Euroopan unionissa (EU), jonne turva- paikanhakijoita tuli 1,3 miljoonaa. Vuonna 2015 Suomessa jätettiin 2,6 prosenttia kaikista turva- paikkahakemuksista EU:ssa samalla kun Suomen väkiluvun osuus EU:n väestöstä oli 1,1 prosenttia (Asylum statistics 2021).

Kuva 1. Turvapaikkahakemukset Suomessa 2010–2020.

Vuosina 2015–2020 Suomessa jätettiin 63 686 turvapaikkahakemusta, joista osa koski useampaa kuin yhtä henkilöä. Turvapaikanhakijoiden määrää ei siten tiedetä, mutta vuotta 2015 koskeva tutki- mus on käynnissä. Kyseisen ajanjakson aikana esitettiin 56 690 uutta hakemusta (ei sisällä uusintahakemuksia). Myönteisen päätöksen sai 21 168 hakemusta, eli joka kolmannessa tapauksessa (33,2 %) hakija sai oleskeluluvan Suomessa kansainvä- lisen suojelun, toissijaisen suojelun, humanitaa- risen suojelun tai muun syyn perusteella. Tämän seurauksena Suomen väestö kasvoi vajaat neljä

promillea. Hakemuksista 8 462 (13,3 %) jätettiin tutkimatta, koska uusintahakemuksessa ei ollut uusia perusteita, hakijan turvapaikkamenettely oli kesken muussa EU:n jäsenvaltiossa, hakijalle oli myönnetty suojelu muussa EU:n jäsenvaltiossa, tai tutkimatta jättämiselle oli jokin muu syy. Turvapaikkahakemus raukesi 8 506 (13,4 %) tapauksessa siitä syystä, että hakija jätti turvapaikkamenettelyn kesken. Kielteinen päätös annettiin 25 550 (40,1 %) hakemukseen. Tarkasteltavan ajanjakson kuluessa päätöksen saaneista turvapaikkahakemuksista 42 158 ei johtanut oleskelulupaansa Suomessa (Turvapaikkahakemukset 2021).

Osa turvapaikanhakijoista haki turvapaikkaa uudelleen saatuaan ensin kielteisen päätöksen. Samalla heidän tilapäistä oikeuttaan oleskella Suomessa jatkettiin. Vuosina 2015–2020 uusintahakemuksia jätettiin yhteensä 6 996. Mikäli hakemus ei sisältänyt olennaisia uusia perusteita, viranomaiset hylkäsivät sen nopeasti. Kyseisen ajanjakson aikana hylättiin suoraan 986 hakemusta (Turvapaikkahakemukset 2021). Jotkut hakivat turvapaikkaa useita kertoja peräkkäin. Turvapaikkapolitiikkaa kiristettiin Suomessa vuonna 2016, kun humanitaariset syyt oleskeluluvan perusteena poistettiin (HE 2/2016). Tämä johti paperittomien määrän kasvuun, sillä humanitaaristen syiden vuoksi oleskeluluvan saaneet eivät enää voineet saada oleskelulupaansa jatkoa tällä perusteella.

Vuosina 2015–2020 käännyspäätöksen sai 46 830 henkilöä. Heille ei myönnetty oleskelulupaa Suomeen, jolloin Migri teki jokaiselle heistä käännyspäätöksen eli määräyksen poistua Suomesta. Monet käännyspäätöksen saaneista olivat turvapaikanhakijoita, jotka saivat kielteisen turvapaikkapäätöksen, eivätkä saaneet oleskelulupaa muulla perusteella (Oleskelulupa 2021). Selvästi vähemmän käännetyistä oli sellaisia henkilöitä, jotka olivat tulleet Suomeen ilman laillista perustetta eli muutoin kuin turvapaikanhakijana. Kun viranomaiset saivat tietää heidän oleskelustaan Suomessa, viranomaiset tekivät heitä koskevan käännyspäätöksen. Toinen viranomaismääräys poistua Suomesta oli karkotus. Karkotuspäätöksen sai 6 441 henkilöä, joilla oli (ollut) oleskelulupa, jonka edellytykset päättyivät (Turvapaikkahakemukset 2021).

Maahanmuuttovirasto Migrin tekemän lainvoimaisen täytäntöönpanokelpoisen käännys- tai karkotuspäätöksen jälkeen henkilön tulee poistua Suomesta vapaaehtoisesti 7–30 päivän kuluessa. Poliisilla on peruste ja velvollisuus panna viranomaispäätös täytäntöön, jolloin henkilö poistetaan Suomesta valvottuna tai saatettuna. Tämä ei välttämättä toteudu, sillä esteitä on monenlaisia. Keskeinen syy on se, ettei henkilöä tavoiteta. Joissakin ta-

pauksissa hän on jo poistunut maasta viranomaisten tietämättä. Henkilöä ei myöskään voida palauttaa, jos sairaus estää matkustamisen. Toisinaan matkustusasiakirjat eivät ole riittäviä henkilön siirtämiseksi toiseen maahan (Kenet voidaan... 2021). On myös mahdollista, että vastaanottava maa kieltäytyy ottamasta käännettyä tai karkotettua vastaan. Erityisesti irakilaisien Suomesta käännättämisen toimeenpano on ollut vaikeaa, sillä Irak ei ole suostunut vastaanottamaan niitä kansalaisiaan, jotka eivät ole halunneet palata vapaaehtoisesti. Toisaalta vastaanottavan valtion oleellisesti heikentynyt tilanne tarkoittaa, että käännetyistä tai karkotusta ei panna täytäntöön. Esimerkiksi Afganistaniin ei tällä hetkellä (syksyllä 2021) voida palauttaa Suomesta käännetyitä tai karkotettuja henkilöitä.

Käännys- ja karkotuspäätöksestä seuraa yleensä enintään viiden vuoden mittainen maahantulokielto. Mikäli poistettava henkilö aiheuttaa vakavan uhan yleiselle järjestykselle tai turvallisuudelle, kielto jää voimaan toistaiseksi. Jos ulkomaalaisella on toisessa Schengen-valtiossa oleskelulupa jota ei peruuteta, maahantulokielto koskee vain Suomea. Muissa tapauksissa kielto koskee kaikkia Schengen-valtioita. Tavallisesti laiva- tai lentoyhtiö saa tiedon kiellosta, jolloin maahantulo estyy. Henkilö voidaan pysäyttää myös rajavalvonnassa. Maahantulokieltoa on kuitenkin lähes mahdotonta valvoa Ruotsin ja Suomen välisellä maarajalla.

Mikäli viranomaiset eivät myönnä turvapaikkaa tai oleskelulupaa jollakin muulla perusteella, eivätkä henkilöt myöskään poistu Suomesta määräajan puitteissa, he muuttuvat ”paperittomiksi”. Monet paperittomat ovat asuneet Suomessa pitkään, sillä turvapaikkaprosessi menee usein paljon aikaa (Jauhiainen ym. 2017). Osa osaa sujuvaa suomea, ja jotkut ovat työskennelleet laillisesti turvapaikkaprosessin aikana. Toisinaan tällaisista henkilöistä käytetään termiä ”uuspaperittomat”. Viranomaisilla on suhteellisen tarkat tiedot entisten turvapaikanhakijoiden taustoista, mikäli turvapaikkamenettely ei ole jäänyt kesken sen alkuvaiheessa (Turvapaikkahakemukset 2021).

Laillisesti Suomeen saapuneet, joiden oleskeluoikeus on päättynyt

Toinen paperittomien joukko koostuu henkilöistä, joilla on ollut jokin muu kuin turvapaikanhakuun perustuva laillinen peruste (kuten työ, opiskelu tai perhesyyt) saapua Suomeen ja oleskella maassa. Paperittomiksi muuttuvat ne, jotka ovat olleet Suomessa yli määräajan, ja joiden kotipaikkaoikeuden käsittely on kesken tai epäselvä (Könönen 2020). Tähän ryhmään kuuluvia on selvästi vähemmän kuin entisiä turvapaikanhakijoita, joita käsiteltiin

edellä. Kyseiset henkilöt eivät ole syystä tai toisesta hakeneet jatkoa oleskelulupaansa. Joissakin tapauksissa viranomaiset ovat tehneet päätöksen siitä, ettei luvan jatkamiseen tai uuteen lupaan ole perusteita. Useimmin nämä henkilöt ovat saapuneet Suomeen EU:n ulkopuolelta. Jotkut ovat pystyneet myöhemmin rekisteröimään itsensä asukkaiksi Suomeen ja osoittamaan toimeentulonsa riittäväksi.

Myös jonkin toisen EU:n jäsenvaltion, Islannin, Liechtensteinin, Norjan tai Sveitsin kansalaisen, joka viipyy Suomessa yli 90 päivää, tulee rekisteröidä oleskeluoikeutensa. Osalla heistä ei ole vakuumusturvaa ja riittävää toimeentuloa, jolloin laillisen asumisen edellytykset eivät täyty, ja he muuttuvat paperittomiksi jäädessään Suomeen (Paperittomien terveydenhuolto 2020). Heistä viranomaisilla on vaihtelevasti tietoja. Jotkut eivät piilotele viranomaisilta, vaan liikkuvat avoimesti julkisessa tilassa. Näistä esimerkiksi Bulgariasta ja Romaniasta lähtöisin olevista Suomeen jäävistä henkilöistä tulee paperittomia, vaikka heillä on voimassa olevat henkilöllisyysasiakirjat (Könönen 2018).

Ilman laillista oikeutta Suomeen saapuneet

Kolmanteen paperittomien ryhmään kuuluvat ne henkilöt, jotka ovat tulleet Suomeen ilman lailliseen maahantuloon oikeuttavia asiakirjoja (passi tai viisumi), eivätkä he ole hakeneet tai saaneet oleskelulupaa. He ovat usein lähtöisin esimerkiksi Pohjois-Afrikan ja Lähi-Idän valtioista. Turvapaikkaa he eivät ole hakeneet, sillä siinä tapauksessa hakijan on oltava säännöllisesti yhteydessä viranomaisiin, ja hakemus johtaa harvoin oleskelulupa. Viranomaisilla on heistä hyvin vähän tietoa. Joillakin on ollut turvapaikkaprosessi käynnissä toisessa EU:n jäsenvaltiossa, jonne viranomaiset ovat pyrkineet palauttamaan heidät EU:n turvapaikkapolitiikan mukaisesti. Palautus vaatii vastaanottavan valtion hyväksynnän määräajassa, joten se ei aina onnistu. Viranomaiset voivat ottaa heidät säilöön odottamaan maasta poistamista tai henkilö voi jäädä paperittomaksi Suomeen (Könönen 2020).

Pienempiä ryhmiä ja yksilöitä paperittomina ilman laillista oikeutta Suomeen saapuneiden joukossa ovat muut maasta poistetut henkilöt, jotka ovat palanneet Suomeen siitä huolimatta, että heillä on maahantulokieltä joko Suomeen tai koko EU:n alueelle. Joillakin voi olla kotipaikka tai oleskelulupa jossakin muussa EU:n jäsenvaltiossa, mutta määräaikainen tai toistaiseksi voimassa oleva maahantulokieltä Suomeen. He voivat olla Suomesta kääntynyt tai karkotettuja henkilöitä, kuten entisiä turvapaikanhakijoita. Osalla ilman laillista oikeutta Suomeen saapuneista on myös rikollinen tausta. Heistä viranomaisilla on harvoin uusia tietoja.

Paperittomien muuttoliike Suomeen

Tarkastelemme seuraavaksi kyselyaineiston perusteella kysymystä siitä, millä tavalla paperittomat henkilöt muuttavat Suomeen ja päätyvät paperittomiksi. Tässä yhteydessä on täsmennettävä, että monet nykyiset paperittomat ovat saapuneet Suomeen laillisesti esimerkiksi turvapaikanhakijoina, oleskeluluvan saaneina tai EU:n kansalaisina, ja muuttuneet paperittomiksi vasta Suomessa jossain vaiheessa heidän oleskelunsa aikana. Vain harvat ovat olleet (oikeudellisessa mielessä) paperittomia Suomeen saapuneita.

Vuoden 2015 kesällä ja syksyllä sadat tuhannet turvapaikan hakijat kulkivat läpi Euroopan. Odottamaton tilanne paljasti, että eurooppalaisessa maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikoissa oli häilyvyyttä. Kansainvälisen oikeuden mukaan henkilö saa valita valtion, josta hän hakee turvapaikkaa. EU:n Dublin-menettelyn mukaan vain yksi EU:n jäsenvaltio on vastuussa kustakin turvapaikanhakijasta. Ajatuksena on, että ensimmäinen vastaanotettava maa ottaa turvapaikanhakijan menettelynsä, mutta muiden maiden tulee jakaa tästä aiheutuva taakkaa. Valtion vastuu päättyy menettelyn loppua tai henkilön poistuttua EU:n ulkopuolelle. Vuonna 2015 Suomeen Euroopan ulkopuolelta tulleet turvapaikanhakijat eivät hakeneet turvapaikkaa ensimmäisessä EU:n jäsenvaltiossa, jonne he saapuivat. He eivät myöskään hakeneet sitä niistä jäsenvaltioista, joiden läpi he kulkivat, vaan vasta Suomessa. Tämä maahanmuuttajien kulku läpi Euroopan oli vastoin EU:n maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikkaa (Scipioni 2017). EU:n yhteisillä mekanismeilla ei toisin sanoen kyetty reagoimaan nopeasti ja yhdenmukaisesti maahanmuuttoon EU:n ulko- ja sisärajoilla. Solidaarisuus muuttoliikkeen vastaanottaneita valtioita kohtaan oli niukkaa.

Vuosina 2018–2019 Suomessa toteuttamaamme paperittomien kyselyyn vastanneista kaikki olivat Euroopan ulkopuolelta. Päästäkseen Suomeen heidän oli pitänyt ylittää useita rajoja ja maita (elleivät he matkustaneet lentäen, mikä oli harvinaista). Valtion rajojen ylittäminen (laittomasti) kiertämällä rajat tai huijaamalla valvontakoneistoa osoittaa tahtoa ja kykyä haastaa kontrolli, mikä puolestaan osoittaa epävirallisen muuttoliikkeen poliittisen voiman (Mainwaring 2016: 19). Maahan voi päästä ilman laillista oikeutta esittämällä väärennetyn matkustusasiakirjan tai vääriä tietoja oikeissa asiakirjoissa, tai mikäli maahantulokiellon valvonta on tehotonta (Könönen 2020). Turvapaikkahakemus antaa viranomaisille oikeuden tarkastaa turvapaikanhakijoiden asiakirjat ja matkareitin, ja tätä kautta monet vastanneiden reitit tulivat viranomaisten tietoon.

Monenlaisten ajurien (talouden, politiikan ja ympäristön tilanteet; rajojen läheisyys; valtioiden kehitystrendit; yksittäiset tapahtumat; muuttoliikkeeseen vaikuttavat välilliset tekijät kuten tiekommunikaatioverkosto) on havaittu vaikuttavan epävirallisen muuttoliikkeen kehittymiseen (van Hear ym. 2018). Sitä muokkaavat myös muuttajien keinot ja toiveet (Carling & Collins 2018). Myös liikkumisen kontrolloimisen ja rajoittamisen on havaittu kannustavan ihmisiä lähtemään asuinmaastaan (ks. Schapendonk ym. 2021). Kyselyymme vastanneet paperittomat mainitsivat monia syitä lähtää aiemmasta kotimaastaan. Yleisin syy, jonka mainitsi 48 prosenttia vastaajista, oli pakeneminen sotaa ja turvattomuutta. Seuraavaksi yleisimpiä olivat poliittiset syyt eli kuuluminen esimerkiksi poliittiseen oppositioon tai vähemmistöön (19 %). Muut tavalliset syyt olivat taloudellisia, kuten hyviksi kuvitellut sosiaaliturvaetuudet Suomessa (18 %) ja köyhyys alkuperämaassa (18 %). Vastaajat eivät kokeneet elämää aiemmassa kotimaassaan mielekkääksi myöskään siksi, että maa oli alikehittynyt ja siellä oli työttömyyttä.

Suomen viranomaiset pyrkivät estämään epävirallisten muuttajien lähtöä lähettämällä suunnattua informaatiota Suomesta muun muassa Afganistaniin. Tutkimuksissamme (ks. Jauhiainen & Tedeschi 2021a) ei ole tullut ilmi, että Suomeen päätyneet olisivat olleet tietoisia tästä viranomaisten kohdennetusta informaatiosta. Toisaalta monet olivat tulleet Suomeen jo ennen vuoden 2015 jälkeinen yleistyneitä viranomaiskampanjoita.

Perinteisissä muuttoliiketeorioissa muuttajan oletetaan toimivan järkipäisesti ja järjestelmällisesti. Nämä teoriat eivät kovin hyvin sovelu epävirallisen muuttoliikkeen tarkasteluun, sillä se on altis äkillisille muutoksille ”matkustusporttien” avautuessa ja sulkeutuessa (Collins 2018). Tässäkin tapauksessa monet vastaajat eivät olleet ennakkoon suunnitelleet matkaa aiemmasta kotimaastaan Suomeen (ks. myös Crawley & Hagen-Zanker 2019; Paul & Yeoh 2020). Muuttajat tarttuivat mahdollisuuteen ja seurasivat haaveitaan lähtemisestä (ks. Snel ym. 2021). Suomeen matkustaminen oli vain harvoissa tapauksissa perustunut järjestelmälliseen pohdintaan ja päätöksentekoon, ja joillekin se oli ollut sattumaa. Monet vastaajista lähtivät kotimaastaan, ylittivät rajan naapurimaahan ja jatkoivat matkaa eteenpäin kohti Eurooppaa. Joidenkin tavoitteena oli ollut päästä ”Saksaan”. Tämä tarkoitti vastaajien mielikuvissa ja toiveissa vaurasta aluetta Euroopassa. Heidän saapuessaan vuonna 2015 oikeaan Saksaan sadat tuhannet olivat jo siellä, jolloin matka oli jatkunut eteenpäin Tanskaan, Ruotsiin ja lopulta Suomeen.

Suurin osa vastaajista oli tullut Suomeen Ruotsin maaranjan yli Haaparannasta Tornioon. He päätyivät Euroopan perälle, josta matkaa ei voinut enää jatkaa. Toisaalta he olivat tehneet valinnan olla jäämättä Ruotsiin. Pohjoisessa Suomessa on helposti ylittävä raja vauraaseen Norjaan, mutta sinne vastaajat olisivat helposti päässeet myös suoraan Ruotsista. Viro on Suomea köyhempi EU:n jäsenvaltio. Siellä on paljon vähemmän Euroopan ulkopuolisia maahanmuuttajia, ja suhtautuminen maahanmuuttajiin on kriittisempää kuin Suomessa tai Ruotsissa. Venäjällä paperittoman on helpompaa piiloutua ulkomaalaisväestön joukkoon kuin Suomessa, mutta siellä paperittomien sosiaaliset edut ovat hyvin niukat. Epäviralliset maahanmuuttajat eivät siis ”ajelehti virtana” eteenpäin, vaan tekevät kontekstiin soveltuvia ratkaisuja osoittaen itsenäistä toimijuutta (Triandafyllidou 2017) ja valiten joustavasti reittejä matkoillaan (Snel ym. 2021).

EU mahdollistaa vapaan liikkuvuuden, joten matkustusasiakirjojen tarkastus Schengen-alueella on mahdollista vain erityistapauksissa. Vuoden 2015 kuluessa otettiin käyttöön tarkastukset sisärajoilla, mutta monet pääsivät tästä huolimatta eteenpäin. Toinen poikkeus tehtiin vuonna 2020 koronapandemian leviämisen estämiseksi. Tuolloin turvapaikanhakijoiden oli vaikea päästä EU:iin ja ylittää sen sisällä monia rajoja päästäkseen Suomeen. Määrättyinä ajanjaksoina vain Suomen kansalaisilla oli oikeus saapua Suomeen. Vuonna 2019 Suomessa esitettiin 2 532 uutta turvapaikkahakemusta (ei siis uusintahakemusta), mutta niiden määrä väheni puoleen vuonna 2020, jolloin niitä jätettiin 1 277 (Turvapaikkahakemukset 2021). Uusien turvapaikanhakijoiden väheneminen johtanee pienempään määrään uusia paperittomia turvapaikkaprosessin päätyttyä. Toisaalta pandemian vuoksi Suomesta on ollut vaikea panna täytäntöön paperittomien käännättämistä tai karkottamista. Kansainväliset sopimukset kieltävät paperittomien vangitsemisen sen takia, että palauttaminen ei ole mahdollista valtion rajojen sulkemisen takia (What’s happening... 2020).

Vastanneiden matka lähtömaasta Eurooppaan oli kestänyt viikosta vuosiin. Nopeimmat olivat saapuneet Eurooppaan alle viikossa; mediaani oli yksi kuukausi ja pisin matka kesti yli kuusi vuotta. Matka Eurooppaan oli ollut monille hyvin vaikea. Esimerkiksi Irakista ja Afganistanista on Turkin ja Kreikan rajalle matkaa 4 000–5 000 kilometriä. Afgaanien (joko Afganistanissa, Iranissa tai Pakistanissa asuvien) tulee ylittää Iranin ja Turkin raja salaa, yleensä kulkemalla vaikeaa reittiä vuorien yli (Jauhiainen ym. 2020). Turkin jälkeen matka jatkuu salakuljettajien veneillä läheisille Kreikan saarille. Vuonna 2015 nämä saaret olivat nopeita

läpikulkupaikkoja, mutta sen jälkeen epäviralliset maahanmuuttajat ovat jääneet sinne kuukausiksi tai yli vuodeksi ”jumiin” turvapaikkamenettelyyn. Heitä on palautettu Turkkiin EU:n ja Turkin välisen sopimuksen mukaisesti. Heitä on myös työnnetty sinne suoraan takaisin ilman oikeutta hakea turvapaikkaa, jopa kansainvälisten rajaviranomaisten hiljaisella hyväksynnällä, vaikka tämä ”massapalauttaminen” on kansainvälisen lain vastaista (Jauhiainen & Vorobeveva 2020; Stevis-Gridneff 2020).

Suomeen saapuneet muuttajat olivat piiloutuneet ja nukkuneet metsissä tai puistoissa matkan aikana. Heitä oli kohdeltu kaltoin, heidän oli täytynyt maksaa salakuljettajille paljon rahaa ja monien omaisuus oli varastettu matkan aikana. Vastaajista puolet (48 %) oli ylittänyt Välimeren ja päässyt ensin Kreikkaan (33 %) tai Italiaan (13 %). Hyvin harvat (1 %) olivat tulleet Eurooppaan Venäjän kautta. Monilla oli pelottavia kokemuksia matkan aikana muun muassa Välimeren ylittämisestä (ks. Jauhiainen & Tedeschi 2021a: 117–118).

Vastaajista 10 prosenttia mainitsi ensimmäiseksi saapumismaakseen Euroopassa Suomen. Termin ”Eurooppa” määrittäminen oli joillekin vastaajille vaikeaa. Monille EU edusti oikeaa Eurooppaa, johon Venäjä ja muut EU:n ulkopuoliset valtiot eivät kuuluneet. Harvat olivat tulleet Suomeen Venäjältä eli EU:n ulkopuolelta. Jotkut olivat tulleet Suomeen suoraan lentokoneella väärennettyjen tai luvallisten matkustusasiakirjojen turvin, mutta he olivat päätyneet myöhemmin paperittomiksi.

Suurin osa kyselyyn vastanneista paperittomista, 77 prosenttia, oli päätenyt Eurooppaan vuonna 2015. Vastaajista 10 prosenttia oli saapunut Eurooppaan ennen vuotta 2015 ja jokunen myöhemmin (8 % vuonna 2016, 4 % vuonna 2017 ja 1 % vuonna 2018). Tarkasteltaessa koko Euroopan tilannetta vuonna 2015 tuli ilmi, että mitä pitemmälle pohjoiseen turvapaikanhakijoiden matka ulottui, sitä kauemmin siihen meni aikaa ja sitä vähemmän heitä oli. Alkuvaiheen satojen tuhansien muuttajien joukot Etelä- ja Keski-Euroopassa vähenivät kymmeniin tuhansiin muuttajiin, kun lähestyttiin Ruotsin ja Suomen rajaa. Vastaajien oli vaikea hahmottaa aikaa, joka oli kulunut saapumiseen EU:n ulkorajoilta Suomeen. Suuri osa, erityisesti irakilaiset miehet, oli tehnyt tämän matkan muutamassa viikossa (ks. Juntunen 2016). Osa oli jäänyt vähäksi aikaa euroopalaisiin vastaanottokeskuksiin tai väliaikaisille leireille, joilta he olivat jatkaneet pian matkaansa. Saapumisvuoden perusteella 87 prosenttia vastanneista oli ollut Suomessa kyselyn toteuttamisen aikaan vähintään kolme vuotta. Könösen (2020) mukaan vuonna 2016 vain harvat viranomaisten säilöön ottaneista kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneista olivat oleskelleet Suomessa pitkään.

Vaikka vastanneet päätyivät Suomeen, 36 prosentille heistä Suomi ei ollut alkuperäinen, suunniteltu päämäärä. Tämä kertoo siitä, että muuttajilla on monenlaisia toiveita, eikä heillä aina ole kykyä muodostaa selkeää suunnitelmaa matkastaan. Lisäksi matkan aikana kohdatut esteet ja tapahtumat voivat vaikeuttaa suunnitelman toteuttamista ja vaikuttaa muuttomatkaan (ks. van Hear 2021). Kyselyyn vastanneista 64 prosenttia oli halunnut tulla Suomeen. Seuraavaksi yleisimmät tavoitellut määränpääät olivat olleet Saksa (12 %) ja Ruotsi (5 %). Suomeen tulleet olivat kulkeneet Saksan ja Ruotsin läpi ja todenneet sinne jäämisen ongelmalliseksi, joten he jatkoivat matkaansa. Enemmistö vastaajista (58 %) kertoi saaneensa tietoa Suomesta ennen Eurooppaan tuloa ja 64 prosenttia ennen Suomeen tulemistä. Suomeen alun perin halunneista 71 prosenttia oli saanut tietoa Suomesta ennen Eurooppaan tulemistä, mikä osoitti tiedonhankintaa matkan päämäärästä. Internetistä ja sosiaalisesta mediasta saatu tieto oli vaikuttanut 35 prosentissa tapauksista vastaajien päätökseen tulla Suomeen (21 % ei osannut sanoa, 44 % oli tästä eri mieltä). Aktiivisesti aiemmassa kotimaassaan internetiä ja sosiaalista mediaa käyttäneistä 41 prosenttia oli sitä mieltä, että sosiaalisen median välityksellä saatu informaatio ja/tai vuorovaikutus vaikutti päätökseen Suomeen tulosta (Jauhiainen & Tedeschi 2021c). Myös muissa tutkimuksissa internetin ja sosiaalisen median on todettu olevan keskeisiä informaation hankkimisen välineitä epävirallisten muuttajien matkalla (Dekker & Engberse 2014; Merisalo & Jauhiainen 2020). Kohdeesta voidaan kuitenkin saada kontaktien kautta myös vääristelevää tai virheellistä informaatiota, tai tieto voidaan itse ymmärtää väärin (ks. Ruokolainen & Widén 2020).

Vastaajista puolet mainitsi Suomen turvallisuuden maahan tulon syynä (taulukko 1). Tämä oli tärkeää konflikteja, sotaa ja muita hengenvaarallisia tilanteita pakeneville ihmisille. Hieman alle puolet vastaajista oli arvioinut saavansa turvapaikan Suomessa helpommin kuin muualla, ja kolmannes oli uskonut turvapaikanhakijoiden saavan rahaa helpommin Suomessa. Lopulta nämä kuvitellut Suomen vetovoimatekijät eivät pitäneet paikkaansa, koska vastaajat päätyivät paperittomiksi ja taloudellisesti vaikeaan tilanteeseen Suomessa. Ystävät ja sukulaiset olivat harvemmin olleet syy tulla Suomeen. Osa vastaajista oli tullut Suomeen ystävän tai sukulaisen mukana, mutta harvoilla oli ollut ystävä tai sukulainen Suomessa jo ennen matkaa. Hyvin harvat mainitsivat, että he eivät olleet itse saaneet päättää tulostaan Suomeen tai että ei ollut muuta vaihtoehtoa. Näissä harvoissa tapauksissa oli kysymys nuorista perheenjäsenistä (taulukko 1).

Taulukko 1. Paperittomien syyt tulla Suomeen (N = 100).
Lähde: muokattu Jauhiainen & Tedeschi (2021a).

Suomessa olen turvassa	52 %
Suomessa saan helpommin turvapaikan kuin muualla	43 %
Suomessa turvapaikanhakija saa rahaa helposti	31 %
Suomessa on tarjolla hyvä elämänlaatu	29 %
Ystävänä tai sukulaiseni tuli Suomeen	17 %
Minulla oli jo entuudestaan ystäviä tai sukulaisia Suomessa	12 %
En voinut asua missään muussa Euroopan maassa	5 %
En itse päättänyt tulla Suomeen	5 %
Muu syy (sosiaaliset syyt, ihmisoikeudet, itsensä kehittämisen jne.)	15 %

Paperittomien muuttoliike Suomessa

Tarkastelemme paperittomien muuttoliikettä Suomessa kyselyaineistojen perusteella. Hyödynnämme tulkinnaissa sekä paperittomien itsensä antamia vastauksia kyselyyn (ks. Jauhiainen & Tedeschi 2021a) että Suomen kuntien antamia vastauksia koskien paperittomia (ks. Jauhiainen ym. 2018; Jauhiainen & Gadd 2019).

Paperittomien kyselyyn vastanneet mainitsivat yhteensä 22 kuntaa, joissa he olivat asuneet ennen nykyistä asuinpaikkaansa. Kaikki eivät muistaneet kaikkien asuinpaikkakuntiansa nimiä. Tässä on huomioitava, että osa näistä muuttoliikkeistä tapahtui silloin, kun henkilö ei ollut vielä päättänyt paperittomaksi. Osan paikkakuntien vaihdosta he olivat tehneet turvapaikanhakijoina, kun heidät sijoitettiin vastaanottokeskuksiin ja edelleen mahdollisesti johonkin toiseen keskukseseen (Jauhiainen 2017). Vaikka turvapaikanhakijoita sijoitettiin aluksi vuosina 2015–2017 suhteellisen vaatimattomiin vastaanottokeskuksiin, ei Suomeen muodostunut monien Euroopan suurten kaupunkien tavoin suljettuja ja palveluiltaan heikkoja ”vastaanottoleirijä” (Kreikchauf 2018).

Varsinaisten paperittomien muuttoliikkeestä Suomen sisällä ei ole tarkkaa tietoa. Lisähaasteen tuose, että kaikki paperittomat eivät tiedä sitä hetkeä, jolloin heistä tuli paperittomia. On hankala tietää, mitkä muutoista henkilö teki paperittomana, mitkä esimerkiksi turvapaikanhakijana, joka oli valittanut kielteisestä päätöksestä oikeuteen. Osalle tämän valituksen tehneistä muodostui oikeus oleskella Suomessa, osalle ei. Aiempien tutkimusten (Jauhiainen ym. 2018; Jauhiainen & Gadd 2019) mukaan

paperittomien muuttoliike kohdistuu yleensä pieniltä suuremmille paikkakunnille ja varsinkin pääkaupunkiseudulle. Monilla pienillä paikkakunnilla viranomaiset eivät enää vuoden 2018 lopussa havainneet tai saaneet tietoja paperittomista kunnassaan, vaikka heille suunnatuissa palveluissa ja avun tarjoamisessa ei ollut tapahtunut muutoksia edelliseen vuoteen verrattuna. Runsaan vuoden aikana (2017–2018) paperittomat muuttivat pois erityisesti sellaisista kunnista, joissa heitä oli vähän eli alle 30 henkilöä (Jauhiainen & Gadd 2019).

Asumisen olosuhteet ja sosiaalisten verkostojen muotoutuminen turvapaikkaprosessin aikana vaihtavat paperittomiksi päätyneiden muuttoliikkeen. Kuukausia tai jopa vuosia kestävä prosessin aikana monet luovat sosiaalisia verkostoja vastaanottokeskuksen lähialueille. Kun palvelut ja asumisoikeus vastaanottokeskuksessa päättyvät kielteisen turvapaikkapäätöksen myötä, osa paperittomista jää vastaanottokeskuksen lähellä sijaitsevaan kaupunkiin, josta heidän on mahdollista löytää asuinpaikka ja ehkä myös toimeentulo (Jauhiainen & Gadd 2019). Kuntien edustajat arvioivat, että paperittomat haluavat suurempaan kaupunkiin, yleensä Helsinkiin tai sen lähelle (Jauhiainen & Gadd 2019). Suurin osa (85 %) kyselyyn vastanneista paperittomista ilmaisi voitavansa periaatteessa muuttaa minne vain Suomen sisällä (13 % ei osannut vastata, 2 % eri mieltä).

Kuntiin tehdyn kyselyn mukaan vuoden 2017 lopussa 42 kunnan (14 % Suomen kunnista) viranomaiset olivat tietoisia paperittomista omissa kunnassaan (Jauhiainen ym. 2018: 120). Tutkimuseettisistä syistä kuntien nimiä ei mainita tässä. Kaupungeissa oli useammin paperittomia kuin

maaseudulla, ja suurissa kaupungeissa heitä oli todennäköisemmin kuin pienessä kaupungeissa ($p = 0,000$). Kaikissa yli 100 000 asukkaan kaupungeissa oli paperittomia (Jauhiainen ym. 2018). Tilanne oli säilynyt samankaltaisena, kun sitä tutkittiin uudelleen vuoden 2018 lopussa (Jauhiainen & Gadd 2019). Paperittomia oli hyvin harvoin pienissä ja syrjäisissä kunnissa Itä- tai Pohjois-Suomessa, vaikka osa heistä oli asunut siellä turvapaikanhakijoina. Näissä kunnissa ulkomaalaistaustaisen väestön osuus oli usein alle 2 prosenttia eli alle 100 henkilöä (Heino & Jauhiainen 2020). Maaseudulla paperittomien on vaikeaa olla näkymättömissä. Toisaalta jotkut pienten kuntien asukkaat ottavat omaan yhteisönsä paperittomia ja jopa piilottelevat heitä viranomaisilta (Tedeschi & Gadd 2021).

Kyselyymme vastanneista paperittomista 44 prosenttia kertoi asuneensa Helsingissä ja 25 prosenttia muissa Helsingin lähellä sijaitseissa kaupungeissa, eli 69 prosenttia asui tai oli asunut pääkaupunkiseudulla. Vastaaajista 45 prosenttia oli asunut piispään pääkaupunkiseudulla. Monet Helsingin paperittomat eivät edes harkinneet lähtöä pois. Tällainen liikkumattomuus kuuluu epävirallisen muuttoliikkeen vaiheisiin (Schapendock ym. 2021). Paperittomien suhteellinen osuus Helsingin väestöstä on korkea (yli 1 % väestöstä), mikä on harvinaista suomalaiselle kunnalle tai kaupungille. Helsingin kaupungin raportin (Paperittomien sosiaalipalvelut Helsingissä 2018) mukaan paperittomat eivät tule Helsinkiin ensisijaisesti palvelujen takia, vaan koska he voivat sulautua muihin kaupunkilaisiin. Paperittomat löytävät Helsingistä vertaisryhmiään, eivätkä poliisi tai asukkaat kiinnitä huomiota ulkomaalaistaustaisiin. Suuressa kaupungissa paperittomat voivat olla ja joskus heidän tulee olla ”näkyttömiä” kaupunkitilassa (Gadd 2021). Toisaalta ulkomaalaistaustaiseen väestöön kohdistuu etnistä profiilointia (Keskinen ym. 2018).

Vuosien 2018–2019 aikana tekemämme kenttä-tutkimuksen yhteydessä paperittomat kertoivat monista heille tärkeitä paikoista Helsingissä: siellä on julkista tilaa, viheralueita ja asuinalueita, joilla on paljon maahanmuuttajia. Monet paperittomat halusivat käyttää julkista tilaa ja viettää aikaa merenrannassa, puistoissa ja kirjastoissa, joissa he voivat yrittää olla muiden ihmisten kaltaisia (Jauhiainen & Tedeschi 2021a: 120–122). Toisaalta vastaaajista 23 prosenttia tunsivat olonsa epävarmaksi samassa tilassa tuntemattomien suomalaisten kanssa (22 % ei osannut sanoa, 55 % oli eri mieltä). Epävarmuutta tunsivat erityisesti alle 30-vuotiaat paperittomat miehet ja alle kaksi vuotta Suomessa olleet paperittomat. Kävely puistossa, vierailu paperittomille tarkoitettuun keskuksessa tai kirkossa olivat vastaa- jien mielestä turvallisia paikkoja sosiaaliseen toi-

mintaan (ks. Sigona 2012). Lisäksi Helsingissä on mahdollisuus (pimeisiin) töihin sekä tavallista suurempi valikoima julkishallinnon, järjestöjen ja yksityisten paperittomille suuntaamia palveluja kuten maksuttomia terveyspalveluja, joita Global Clinic tarjoaa Helsingin lisäksi myös Turussa, Tampereella, Lahdessa ja Joensuussa (Mikä on Global Clinic? 2021). Vuonna 2019 Helsinki käytti paperittomien terveyspalveluihin hieman yli puoli miljoonaa euroa ja kaikkiin heille suunnattuihin palveluihin yhteensä 2,1 miljoonaa euroa, mikä oli alle 0,1 prosenttia Helsingin terveydenhoitokuluista (Jauhiainen & Tedeschi 2021b). Helsingin paikallishallinto on pyrkinyt kohdentamaan palvelujaan niille paperittomille, jotka tosiasiallisesti asuvat siellä. Tällä pyritään rajoittamaan palveluiden perässä tapahtuvaa paperittomien muuttoa Helsinkiin.

Paperittomien muutto pois Suomesta

Kyselyyn vastanneet paperittomat eivät olleet muuttaneet pois Suomesta, mutta myöhemmin osa heistä oli jo jatkanut matkaansa. Vain harvat olivat lähteneet Suomesta vapaaehtoisesti ja ilmoittaneet tästä viranomaisille. Vuonna 2015 ja 2016 tuhansia turvapaikanhakijoita jätti turvapaikkaprosessin kesken. Useimmat heistä poistuivat Suomesta viranomaisten tietämättä.

Paperittomien poismuuttoon kannustavat viranomaisten toimet turvapaikkaprosessin aikana ja varsinkin sen loppuvaiheessa. Suomeen tulleita turvapaikanhakijoita houkutteellaan palaamaan aiempaan kotimaahansa vapaaehtoisen paluun taloudellisella ja logistisella tuella. Migri ja kansainvälinen siirtolaisuusjärjestö International Organization of Migration (IOM) tukevat vapaaehtoista palaajaa maksamalla hänen paluumatkansa ja antamalla jopa tuhansia euroja taloudellista tukea elämään aiemmassa kotimassa (Kenet voidaan... 2021). Kun henkilö muuttuu paperittomaksi, ei näitä tukia enää myönnetä. Sen sijaan viranomaiset yrittävät poistaa paperittomia poliisin avulla täytäntöön pannaan käännäytys- ja karkotuspäätöksin (Kenet voidaan... 2021). Viime vuosina satoja paperittomia on palautettu aiempaan kotimaahan Suomen viranomaisten valvonnassa ja saattamina. Toisaalta poliisi ei kuitenkaan aktiivisesti ota kaikkia paperittomia kiinni tai edes sakota heitä laittomasta maassaolosta, koska tämän ei uskota johtavan mihinkään.

Ruotsi on houkutteleva vaihtoehto paperittomien (epäviralliselle) maastamuutolle Suomesta. Siellä on yli miljoona maahanmuuttajataustaista ja kymmeniä tuhansia paperittomia (Andersson ym. 2018). Ruotsiin pääsee erittäin helposti Suomesta maarajan yli ilman asiakirjoja paikallisen väestön ja viran-

omaisten huomaamatta. On paljon vaikeampaa matkustaa muihin maihin, mikäli paperittomalla ei ole väärennettyjä matkustusasiakirjoja. Lentoyhtiöt ja varustamot vaativat matkaa varten passin tai henkilökortin. Paperittomuuteen liittyy myös katkonaista tai kiertävää muuttoliikettä, jossa oikeudellisesti heikossa asemassa oleva henkilö vaihtaa maata paremman arkipäivässä selviytymisen toivossa. Vastaavaa muuttoliikettä esiintyy myös turvapaikanhakijoiden ja muidenkin maahanmuuttajien joukossa (Collyer 2010; Constant 2020).

Kyselyssä selvitettiin, missä vastaajat haluaisivat olla kolmen vuoden kuluttua (eli syksyllä 2021). Vastanneista 59 prosenttia mainitsi Suomen, mikä osoittaa selkeää halua jäädä maahan. Toisaalla kyselylomakkeessa näin vastanneista käytännössä kaikki (98 %) olivat maininneet, että he haluavat asua Suomessa. Useimmat olivat töissä ja heillä oli ystäviä Suomessa. Aiempien tutkimusten mukaan sosiaalisten suhteiden (varsinkin perheen) luominen ja sitä kautta juurtuminen jollekin paikkakunnalle tai johonkin maahan vähentää edelleen muuton toiveita. Tärkeää on, että henkilö ei tunne olevansa syrjitty (Hagan & Wassink 2020). Vastaajista 40 prosenttia mainitsi, että heitä oli häiritty Suomessa fyysisesti tai henkisesti (18 % ei osannut sanoa, 42 % oli eri mieltä). Häirintä oli vastaajan kokemus, eikä sitä määritelty objektiivisesti. Se voi olla suullista tai sitä, ettei kukaan halua puhua paperittoman kanssa. Oli myös fyysistä väkivaltaa paperittomia kohtaan. Eniten häirintää olivat kokeneet 18–49-vuotiaat miehet. Monissa maissa syrjintä ja häirintä pakottavat paperittomia jatkamaan matkaansa toiseen maahan (Crawley & Skleparis 2018; Snel ym. 2021). Toisaalta selkeä enemmistö (68 %) vastaajista mainitsi, että Suomessa ihmiset kohtelivat heitä yleensä hyvin (17 % ei tiennyt, 15 % oli eri mieltä). Huonoja kokemuksia oli useimmiten 18–49-vuotiailla, työttömällä ja niillä, joilla ei ollut suomalaista ystävää.

Paluumuutto entiseen kotimaahan ei juuri houkutellut vastanneita, eivätkä he pitäneet sitä mielekkäänä (ks. myös Triandafyllidou & Ricard-Guay 2019). Vakaan vaikkakin samalla paljon haasteita sisältävän elämän vaihto paluuseen aiempaan kotimaahan voi tarkoittaa epäonnistumisen myöntämistä. Elämä aiemmassa kotimaassa voi osoittautua vaaralliseksi muualla vietetyn ajan jälkeen. Kyselymme vastanneista 78 prosenttia ilmoitti varmasti, että he eivät halua palata aiempaan kotimaahansa (14 % ehkä, 8 % kyllä). Mitä kauemmin vastaaja oli ollut Suomessa, sitä vähemmän hänellä oli halua paluumuuttoon. Vuonna 2015 tai aikaisemmin saapuneista vastaajista 3 prosenttia halusi varmasti ja 12 prosenttia voisi harkita paluuta kotimaahan. Vuonna 2016 tai myöhemmin tulleista 36

prosenttia ilmoitti voitavansa harkita paluumuuttoa aiempaan kotimaahan, joskin aineisto tässä tarkastelussa oli hyvin pieni. Kiinnostuneimpia paluusta olivat maaseudulta kotoisin olevat, naiset, yli 30-vuotiaat ja töissä käyvät.

Osa vastanneista tunsi koti-ikävä: 40 prosenttia mainitsi kaipaavansa entistä kotiseutua (18 % ei osannut sanoa; 42 % ei kaivannut sitä). Aiempaa kotiseutuaan kaipaavista 75 prosenttia halusi palata entiseen kotimaahansa. Toisaalta digitaalisen viestinnän, internetin ja sosiaalisen median käyttö mahdollistaa useammille yhteydenpidon omaiin sosiaalisiin verkostoihin. Tämä vähentää paperittomien ja muiden epävirallisten muuttajien tarvetta palata kotimaahan tai muihin aiempiin asuinmaihin (Merisalo & Jauhiainen 2020). Sen sijaan nuoremmat henkilöt, usein naimattomat miehet, joilla ei ole kiinteitä sosiaalisia suhteita asuinpaikkakuntaansa, ovat alttiimpia etsimään seuraavia muuttokohteita.

Vastausten perusteella harvat (2–11 %) paperittomat harkitsevat poismuuttoa Suomesta (eivät halunneet asua Suomessa tai olivat epävarmoja siitä). Vastaajien mielestä huonoin asia Suomessa oli pelko siitä, että he joutuisivat jättämään Suomen. Vastaavaa on todettu paperittomilla myös muissa maissa, joissa paperittomat ovat sopeutuneet arkipäiväänsä (Bloch 2014). Vastanneista 82 prosenttia mainitsi haluavansa varmasti asua Suomessa (ehkä 9 %, ei 2 %, ei osannut sanoa 7 %). Mahdolliseen poismuuttoon Suomesta vaikuttavat niin yksilölliset kuin laajempiin rakenteisiin liittyvät tekijät. Yksilöllisiä tekijöitä olivat vastaajan kokemus kohtelu Suomessa ja näkemys mahdollisuuksista mielekkääseen elämään Suomessa nyt ja tulevaisuudessa. Vastaajista 82 prosenttia tunsi olonsa turvalliseksi Suomessa (12 % ei tiennyt, 6 % ei tuntenut). Pako sotaa ja turvattomuutta oli ollut yleisin syy tulla Suomeen, joten vaihtoehdon tulisi olla toinen turvallinen maa. Vastaajista, jotka eivät maininneet haluavansa asua Suomessa, vain harvat (15 %) mainitsivat konkreettisen maan, jossa he haluaisivat olla kolmen vuoden kuluttua (eli vuoden 2021 syksyllä). Useimmin se oli Ruotsi tai Saksa. Monet paperittomista aikovat jäädä Suomeen loppuikäseen. Osa jää vielä joksikin aikaa ja osa muuttaa pois Suomesta vapaaehtoisesti tai viranomaisten saattamana käännetytynä tai karkotettuna.

Johtopäätökset

Ihmiset pyrkivät elämään alueilla, joilla heillä ja heidän perheellään on mahdollisuus turvallisuuteen, taloudelliseen hyvinvointiin ja itsensä toteuttamiseen. Tästä seuraa virallista ja epävirallista muuttoliikettä huonommiksi koetuilta alueilta paremmiksi koetuilla

le alueille. Muuttoliikettä säatelevät kuitenkin monet tekijät, ja monissa epävirallisen muuttoliikkeen matkoissa on monenlaisia katkoksia ja vapaaehtois- tai pakotettua liikkumattomuutta (Collyer 2010; Schapendonk ym. 2021; Snel ym. 2021).

Paperittomuus kytkeytyy taloudellisen hyvinvoinnin ja demokratian epätasaiseen jakautumiseen maailmalla sekä valtion oikeuteen rajata sen alueella oleskelevat ja tarvittaessa käyttää voimakeinoja ilman tätä oikeutta olevien paperittomien poistamiseksi. Paperittomuus on monimutkainen ilmiö. Yhdestä ja samasta henkilöstä voi tulla paperiton, kun hän vaihtaa sijaintiaan valtiosta toiseen tai jopa saman valtion alueella, kun viranomaiset tekevät häntä koskevan päätöksen. Henkilö sinänsä on sama toimiltaan ja ajatuksiltaan. Monilla paperittomilla Suomessa on vaikea ymmärtää asemaansa, joka on muuttunut laillisesta laittomaksi ja joskus myös takaisin.

Useimmat EU:n jäsenvaltiot ovat vauraita, hyvinvoivia, turvallisia ja demokraattisia, ja Suomi on näiden joukossa kärkipäässä. Afrikan ja Lähi-idän valtioista kohdistuu epävirallista muuttoliikettä kohti Euroopan unionia, jonka jäsenvaltiot tarkkaan valikoivat uudet asukkaansa. Monet pyrkivät EU:iin turvapaikanhakijoina, jolloin jäsenvaltion tulee tutkia, onko henkilöllä tarvetta kansainväliseen suojeluun tai muuta perustetta oleskelulupaan. Tosin viime vuosina on lisääntynyt mahdollisten turvapaikanhakijoiden pääsyn estäminen EU:n jäsenvaltioon. Näistä on runsaasti esimerkkejä Turkin ja Kreikan rajalla ja viime aikoina myös Valko-Venäjän, Lietuan ja Puolan rajoilla. Vaikka tämä on kansainvälisten sopimusten vastaista, ajavat kansalliset intressit tämän ohi. Turvapaikanhaku on osa epävirallista muuttoliikettä. Sitä toteuttavat myös henkilöt, jotka ylittävät valtion rajan ilman lupaa ja viranomaisten hyväksyntää. Epävirallinen muuttoliike liittyy kiinteästi paperittomuuteen, ja virallinenkin maahanmuuttaja muuttuu paperittomaksi, jos hänellä ei ole asuinvaltion kansalaisuutta tai oleskelulupaa. Paperittomuus on aikatilallinen ilmiö – henkilön oikeudet ovat riippuvaisia siitä, missä hän kyseisellä hetkellä sijaitsee. Paperittomuuden tutkimuksen ja hallinnan tulee pohtia entistä yvällisemmin maahanmuuttajien kategorisoinnin tapoja ja paluumuuton mielekkyyttä (ks. Crawley & Skleparis 2018; Triandafyllidou & Ricard-Guay 2019).

Monien nykyään Suomessa olevien paperittomien matka Suomeen kesti vähintään viikkoja ja kulki monien maiden halki. Suomeen tultiin laillisesti turvapaikanhakijana, mutta tästä ei seurannut turvapaikkamenettelyssä oleskelulupaa, vaan elämä paperittomana. Pienempi joukko saapui Suomeen töihin tai opiskelemaan, mutta elämän muutokset johtivat paperittomuuteen. Oli myös niitä, jotka tiedostivat oleskeluluvan saamisen haasteet ja jättäytyivät pape-

rittomaksi alusta pitäen. Osa paperittomista poistuu vapaaehtoisesti, osa pakotettuna viranomaisten saatamana, mutta monet jäävät Suomeen ajaksi, jonka pituutta ei pysty etukäteen tietämään.

Monenlaiset tekijät vaikuttivat siihen, että paperittomiksi päätyneet saapuivat juuri Suomeen. Joillekin tähän liittyi harkintaa ja erilaisten vaihtoehtojen punnitsemista. He näkivät mahdolliseksi vaihtaa aiemman kotimaansa sodan, turvattomuuden ja talouden haasteet Suomen (toivottuun) turvallisuuteen, taloudelliseen etenemiseen ja kenties mahdollisuuksiin olla oma itsensä. Joillekin Suomeen päätyminen oli sattumaa, mihin vaikuttivat huhut ja väärä informaatio, myös sosiaalisessa mediassa. Monet päätyivät Helsinkiin ja muualle pääkaupunkiseudulle, koska se tarjosi paremmat mahdollisuudet tavalliseen elämään. Maaseudulla ja pikkukaupungeissa paperittomia oli hyvin vähän. Kyselyyn vastanneista paperittomista 2–11 prosenttia harkitsi mahdollisesti poismuuttoa Suomesta ja 22 prosenttia voisi harkita paluumuuttoa aiempaan kotimaahan.

Tämän tutkimuksen perusteella kävi ilmi, miten Suomeen tuli 2010-luvulla tuhansia asukkaita, joista myöhemmin tuli paperittomia. Hyvin monet heistä ovat motivoituneita jäämään Suomeen. Monet ovat eläneet Suomessa jo vuosikausia, he ovat opiskelleet Suomessa tai käyneet töissä asuinpaikkakunnallaan, ja maksavat epäsuoria veroja (arvonlisävero), ja joskus myös tuloveroa (ks. Jauhiainen & Tedeschi 2021a). Tiukentuneen lainsäädännön myötä näiden paperittomien tulee elää varjoyhteiskunnassa omine sääntöineen ja seurauksineen. Samaan aikaan suomalaiset asiantuntijat ja elinkeinoelämän edustajat ovat kehottaneet viranomaisia lisäämään ja helpottamaan työperäistä maahanmuuttoa. Tätä tukevat monet poliittiset puolueet. Hallitusohjelmassa esitetään, että hallitus kehittää lainsäädäntöä ja soveltamiskäytäntöä sen edistämiseksi, että työllistyneet kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneet voivat nykyistä joustavammin saada oleskeluluvan työn perusteella (Hallitusohjelma 2019: 84). Valtaosa paperittomista haluaa olla osa demokraattista suomalaista yhteiskuntaa oikeuksineen ja velvolluuksineen. Monet paperittomiin liittyvät taloudelliset ja sosiaaliset seikat puoltavat heidän hyväksymistään ja ottamistaan Suomen laillisiksi asukkaiksi.

KIRJALLISUUS

- Ahonen, T. & Kallius, A. (2019) Paperittomuuden tuotanto ja hallinta Suomessa vuosina 2015–2017. Teoksessa Lyytinen, E. (toim.) *Turvapaikanhaku ja pakolaisuus Suomessa*, 89–112. Siirtolaisinstituutti, Turku. <<https://siirtolaisuusinstituutti.fi/wp-content/uploads/2019/12/t-02-isbn-978-952-7167-60-1-turvapaikanhaku-ja-pakolaisuus-suomessa.pdf>>

- Ambrosini, M. (2017) Why irregular migrants arrive and remain: The role of intermediaries. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 43(11) 1813–1830. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2016.1260442>
- Andersson, L., Hjern, A. & Ascher, H. (2018) Undocumented adult migrants in Sweden: Mental health and associated factors. *BMC Public Health* 18, 1369. <https://doi.org/10.1186/s12889-018-6294-8>
- Asylum Statistics (2021) Eurostat Statistics Explained <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Asylum_statistics> 18.11.2021.
- Bloch, A. (2014) Living in fear: Rejected asylum seekers living as irregular migrants in England. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 40(10) 1507–1525. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2013.859070>
- Carling, J. & Collins, F. (2018) Aspiration, desire and drivers of migration. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 44(6) 909–926. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2017.1384134>
- Carling, J. & Schewel, K. (2018) Revisiting aspiration and ability in international migration. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 44(6) 945–963. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2017.1384146>
- Collins, F. (2018) Desire as a theory for migration studies: Temporality, assemblage and becoming in the narratives of migrants. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 44(6) 964–980. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2017.1384147>
- Collyer, M. (2010) Stranded migrants and the fragmented journey. *Journal of Refugee Studies* 23(3) 273–293. <https://doi.org/10.1093/jrs/feq026>
- Constant, A. (2020) Time-space dynamics of return and circular migration: Theories and evidence. *CESifo Working Paper No. 8053* <<https://ideas.repec.org/p/zbw/glodps/446.html>> 4.10.2021.
- Crawley, H. & Hagen-Zanker, J. (2019) Deciding where to go: Policies, people and perceptions shaping destination preferences. *International Migration* 57(1) 20–35. <https://doi.org/10.1111/imig.12537>
- Crawley, H. & Jones, K. (2020) Beyond here and there: (re)conceptualising migrant journeys and the ‘in-between’. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 47(14) 3226–3242. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2020.1804190>
- Crawley, H. & Skleparis, D. (2018) Refugees, migrants, neither, both: Categorical fetishism and the politics of bounding in Europe’s ‘migration crisis’. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 44(1) 48–64. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2017.1348224>
- de Haas, H. (2021) A theory of migration: the aspirations-capabilities framework. *Comparative Migration Studies* 9(1) 8. <https://doi.org/10.1186/s40878-020-00210-4>
- Dekker, R. & Engbersen, G. (2014) How social media transform migrant networks and facilitate migration. *Global Networks* 14, 401–418. <https://doi.org/10.1111/glob.12040>
- Düvell, F. (2011) Paths into irregularity: The legal and political constructions of irregular migration. *European Journal of Migration and Law* 13, 275–295. <https://doi.org/10.1163/157181611X587856>
- Gadd, K. (2017) Paperittomat. Teoksessa Jauhiainen, J. (toim.) *Turvapaikka Suomesta? Vuoden 2015 turvapaikanhakijat ja turvapaikkaprosessit Suomessa*, 133–142. Turun yliopiston maantieteen ja geologian laitoksen julkaisuja 5. <https://www.researchgate.net/profile/Jussi_Jauhiainen/publication/313560273_Asyllum_in_Finland_The_2015_asylum_seekers_and_teh_asylum_processes_in_Finland/links/589e2334aca272046aa93957/Asylum-in-Finland-The-2015-asylum-seeking-and-teh-asylum-processes-in-Finland.pdf> 4.10.2021.
- Gadd, K. (2021) Achieving the goals – an analysis of irregular migrants’ possibilities to transform their space-times in Finland. *Geografiska Annaler B.* <https://doi.org/10.1080/04353684.2021.1958358>
- Gadd, K., Jauhiainen, J. & Salmela, N. (2017) Turvapaikanhakijasta paperittomaksi. *Terra* 129(1) 61–66. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:ELE-1811744>
- Hagan, J. & Wassink, J. (2020) Return migration around the world: An integrated agenda for future research. *Annual Review of Sociology* 46, 533–552. <https://doi.org/10.1146/annurev-soc-120319-015855>
- HE = Hallituksen esitys 2/2016 Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ulkomaalaislain muuttamisesta. <<https://finlex.fi/fi/esitykset/he/2016/20160002.pdf>>
- Hallituksen ohjelma (2019) Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019. Valtioneuvoston julkaisuja 2019:31. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-808-3>
- Heino, H. & Jauhiainen, J. (2020) Foreign immigration in the strategies and practices of municipalities in Finland. *Nordic Journal of Migration Research* 10(3) 73–89. <http://doi.org/10.33134/njmr.345>
- Jauhiainen, J. (2017) Asylum in Finland? The 2015 asylum seekers and the asylum processes in Finland. Teoksessa Jauhiainen, J. (toim.) *Turvapaikka Suomesta? Vuoden 2015 turvapaikanhakijat ja turvapaikkaprosessit Suomessa*, 157–172. Turun yliopiston maantieteen ja geologian laitoksen julkaisuja 5. <https://www.researchgate.net/profile/Jussi_Jauhiainen/publication/313560273_Asyllum_in_Finland_The_2015_asylum_seekers_and_teh_asylum_processes_in_Finland/links/589e2334aca272046aa93957/Asylum-in-Finland-The-2015-asylum-seeking-and-teh-asylum-processes-in-Finland.pdf> 4.10.2021.
- Jauhiainen, J., Eyvazlu, D. & Salavati, B. (2020) *Afghans in Iran: Migration patterns and aspirations*. Turun yliopiston maantieteen ja geologian laitoksen julkaisuja 13. <https://www.researchgate.net/publication/339253116_Afghans_in_Iran_Migration_patterns_and_aspirations> 4.10.2021.

- Jauhiainen, J. & Gadd, K. (2019) *Paperittomat Suomessa vuoden 2018 alussa*. URMI Kaupunkianalyseja III. <https://demoshelsinki.fi/wp-content/uploads/2021/07/URMI_kaupunkianalyysi_3.pdf> 4.10.2021.
- Jauhiainen, J., Gadd, K. & Jokela, J. (2018) *Paperittomat Suomessa 2017*. Turun yliopiston maantieteen ja geologian laitoksen julkaisuja 8. <<https://research.utu.fi/converis/portal/detail/Publication/44156674>> 4.10.2021.
- Jauhiainen, J. & Tedeschi, M. (2021a) *Undocumented Migrants and their Everyday Lives. The Case of Finland*. Springer, Berliini. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-68414-3>
- Jauhiainen, J. & Tedeschi, M. (2021b) Paperittomat maahanmuuttajat terveydenhuollossa Suomessa. *Yhteiskuntapolitiikka* 84(4) 438–445. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2021091546223>
- Jauhiainen, J. & Tedeschi, M. (2021c) Paperittomien maahanmuuttajien digitaaliset kuilut sekä internetin ja sosiaalisen median käyttö Suomessa. Käsikirjoitus arvioitavana.
- Jauhiainen, J. & Vorobeva, E. (2020) *Asylum-related migrants in Lesbos, Greece, 2019–2020*. Turun yliopiston maantieteen ja geologian laitoksen julkaisuja 14. <<https://research.utu.fi/converis/getfile?id=48873687&portal=true>>
- Juntunen, M. (2016) *Poikkeustilan sukupolvet. Irakilaispakolaisuus Suomessa*. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja: Alueiden Kehittäminen 31/2016. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-125-8>
- Kenet voidaan palauttaa ja miten? (2021) Sisäministeriö, Helsinki. <<https://intermin.fi/maahanmuutto/vapaaehtoinen-paluu-ja-palauttaminen/kenet-voidaan-palauttaa-ja-miten>> 14.2.2021.
- Keskimäki, I., Nykänen, E. & Kuusio, E. (2014) Healthcare services for undocumented migrants in Finland. *European Journal of Public Health* 24: Suppl_2, cku 162–022. <https://doi.org/10.1093/eurpub/cku162.022>
- Kesti, E., Heinilä, M., Poutanen, M. (2017) *Laittoman maahantulon ja maassa oleskelun vastainen toimintaohjelma 2017–2020*. Poliisihallituksen julkaisusarja 1/2017. <https://poliisi.fi/julkaisut/-/asset_publisher/Ga8MkKW15ss3/content/id/45291855> 4.10.2021.
- Kreikchauf, R. (2018) From forced migration to forced arrival: the campization of refugee accommodation in European cities. *Comparative Migration Studies* 6(7). <https://doi.org/10.1186/s40878-017-0069-8>
- Könönen, J. (2018a) Border struggles within the state: Administrative bordering of non-citizens in Finland. *Nordic Journal of Migration Research* 8(3) 143–150. <http://doi.org/10.2478/njmr-2018-0018>
- Könönen, J. (2018b) Epävirallisen muuttoliikkeen moninaiset muodot Suomessa: Ulkomaalaisten säilöönotto ikkunana paperittomuuteen. *Sociologia* 55(4) 366–383. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:ELE-2521871>
- Könönen, J. (2020) Legal geographies of irregular migration: An outlook on immigration detention. *Population, Space and Place* 26, e2340. <https://doi.org/10.1002/psp.2340>
- Kynsilehto, A. & Puumala, E. (2017) Intimate economies of state practice. Materialities of detention in Finland. Teoksessa Conlon, D. & Hiemstra, N. (toim.) *Intimate Economies of Immigration Detention*, 203–218. Routledge, Lontoo. <https://doi.org/10.4324/9781315707112>
- Leinonen, J. & Toivanen, M. (2014) Researching in/visibility in the Nordic context: Theoretical and empirical views. *Nordic Journal of Migration Research* 4(4) 161–167. <http://dx.doi.org/10.2478/njmr-2014-0025>
- Mainwaring, C. (2016) Migrant agency: Negotiating borders and migration controls. *Migration Studies* 4(3) 289–308. <https://doi.org/10.1093/migration/mnw013>
- Mainwaring, C. & Brigden, N. (2016) Beyond the border: Clandestine migration journeys. *Geopolitics* 21(2) 243–262. <https://doi.org/10.1080/14650045.2016.1165575>
- Merisalo, M. & Jauhiainen, J. (2020) Asylum-related migrants' social media use, mobility decision and resilience. *Journal of Immigrant & Refugee Studies* 19(2) 184–198. <https://doi.org/10.1080/15562948.2020.1781991>
- Mikä on Global Clinic? (2021) Global Clinic, Helsinki. <<https://www.globalclinic.fi/mika-on-global-clinic/>> 18.11.2021.
- Oleskelulupa (2021) Maahanmuuttovirasto. <<https://migri.fi/oleskelulupa>> 14.2.2021.
- Paperittomien sosiaalipalvelut Helsingissä (2018) Helsingin kaupunki. <<https://dev.hel.fi/maatokset/asia/hel-2019-001421/khs-2019-33/>> 4.10.2021.
- Paperittomien terveydenhuolto (2020) Sosiaali- ja terveysministeriö, Helsinki. <<https://stm.fi/paperittomien-terveydenhuolto>> 13.10.2020.
- Paul, A. & Yeoh, B. (2020) Studying multinational migrations, speaking back to migration theory. *Global Networks* 21(1) 3–17. <https://doi.org/10.1111/glob.12282>
- Ruokolainen, H. & Widén, G. (2020) Conceptualizing misinformation in the context of asylum seekers. *Information Processing and Management* 57(3) 102127. <https://doi.org/10.1016/j.ipm.2019.102127>
- Schapendonk, J., Bolay, M. & Dahinden, J. (2021) The conceptual limits of the 'migration journey'. De-exceptionalising mobility in the context of West African trajectories. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 47(14) 3243–3259. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2020.1804191>
- Scipioni, M. (2018) Failing forward in EU migration policy? EU integration after the 2015 asylum and migration crisis. *Journal of European Public Policy* 25(9) 1357–1375. <https://doi.org/10.1080/13501763.2017.1325920>
- Sigona, N. (2012) 'I have too much baggage': The impacts of legal status on the social worlds of

- irregular migrants. *Social Anthropology* 20, 50–65. <https://doi.org/10.1111/j.1469-8676.2011.00191.x>
- Snel, E., Bilgili, Ö. & Staring, R. (2021) Migration trajectories and transnational support within and beyond Europe. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 47(14) 3209–3225. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2020.1804189>
- Stavis-Gridneff, M. (2020) E.U. border agency accused of covering up migrant pushback in Greece. *New York Times* 26.11.2020 <<https://www.nytimes.com/2020/11/26/world/europe/frontex-migrants-pushback-greece.html>> 14.2.2021.
- Tedeschi, M. (2021) On the ethical dimension of irregular migrants' lives: Affect, becoming and information. *Dialogues in Human Geography* 11(1) 44–63. <https://doi.org/10.1177/2043820620940062>
- Tedeschi, M. & Gadd, K. (2021) On multiple space-times in the everyday lives of irregular migrants in Finland. *Geographical Journal* 187(2) 127–137. <https://doi.org/10.1111/geoj.12378>
- Tervonen, M., Pellander, S. & Yuval-Davis, N. (2018) Everyday bordering in the Nordic countries. *Nordic Journal of Migration Research* 8(3) 139–142. <http://dx.doi.org/10.2478/njmr-2018-0019>
- Toimenpidesuunnitelma laittoman maassa oleskelun ehkäisyyn ja hallintaan (2016) Sisäministeriö, Helsinki. 16.12.2016. <<https://valtioneuvosto.fi/documents/10616/1266558/TpsuunnitelmaLAMA.pdf/c5b16a1b-8418-4fe0-a3ba-3fe3663ef67f>> 17.11.2021.
- Triandafyllidou, A. (2016; toim.) *Irregular Migration in Europe: Myths and Realities*. Routledge, Lontoo. <https://doi.org/10.4324/9781315589848>
- Triandafyllidou, A. (2017) Beyond irregular migration governance: Zooming in on migrants' agency. *European Journal of Migration and Law* 19(1) 1–11. <https://doi.org/10.1163/15718166-12342112>
- Triandafyllidou, A. & Ricard-Guay, A. (2019) Governing irregular and return migration in the 2020s: European challenges and Asian Pacific perspectives. *Journal of Immigrant & Refugee Studies* 17(2) 115–127. <https://doi.org/10.1080/15562948.2018.1503383>
- Turvapaikkahakemukset (2021) Maahanmuuttoviraston tilastopalvelu. <<https://tilastot.migri.fi/index.html#decisions/23330/49>> 14.2.2021.
- van Houtum, H., Lacy, B. & Laine, J. (2021) Muuttoliike ei ole nuoli – vastaisku kavalalle Frontex-muuttoliikekartalle. Teoksessa Kotilainen, N. & Laine, J. (toim.) *Muuttoliike murroksessa: metaforat, mielikuvat, merkitykset*, 67–86. Into Kustannus, Helsinki.
- What's happening to undocumented people during the COVID-19 pandemic? (2020) PICUM Platform for International Cooperation on Undocumented Migrants. Blogikirjoitus 24.7.2020 <<https://picum.org/whats-happening-to-undocumented-people-during-the-covid-19-pandemic/>> 14.2.2021.